5 التىن مەدال ەنشىلەگەن "شۇاڭ قىزدىڭ" شۇاقتى جولى

مەن كورىكتى شىنجياڭدامىن

□ انار بۇلت \ شىنجياڭ گازەتىنىڭ ئەتىلشىسى بارشا تەگىس

"بۇرىن تەك جارىقتى' سىپالاپ سەزىنىپ'، ارالقتى دىبىس ارقىلى تۇسپالدايتىنمىن. 'تاڭ شولپانى ارەكەتى' مەنى قاراڭغىلىقتان قۇتقاردى، تاغدىرىمدى وزگەرتتى، مەن وتە سالمىدى ەكەنمەن"، ـ دەدى 11 ـ ايدىڭ 14 ـ كۈنى ىلە قازاق اۋتونومىيالى ۋىلىسى موڭغۇلكۇرە اۋدانى سارقوبى اۋىلى كۇرىكلىدەك قىستاعىندا تۇراتىن 18 جاستاعى ايشۇاق نۇرلان.

2005 ـ جىلى 1 ـ ايدىڭ 10 ـ كۈنى كۇرىكلىدەك قىستاعىنىڭ تۇرعىنى نۇرلان جانبايدىڭ قىزى دۇنيەگە كەلدى. وتباسىنداعىلار وعان ايشۇاق دەپ ات قويدى، بۇل ونىڭ ءومىرى جارىق نۇرعا جانە الۋان رەڭگە تولسا ەكەن دەگەن ءۇمىت ەدى.

الايدا بۇل ەسىم تاعدىردىڭ تالكەگىنە قالعانداي بولدى.

قۇلپىرعان گۇل شوقتارى، بالعىن جاپىراقتار، شۇاقتى كۇن نۇرى... ايشۇاق بۇلاردى مۇلدەم كورە المايتىن، ول اۋىر دارەجەدە تۇما كورۋ قۇاتى كەمىستىگىنە شالدىققان ەدى.

"تەك ەستىگەنىمە عانا سۇيەنىپ مۇعالىمنىڭ ساباعىن ەسىمە ساقتاپ الۋعا تىرىساتىنمىن"

نۇرلان مەن ايەلى ەكەۋى كىشكەنتاي ايشۇاقتى ەرتىپ الىپ مال باعۋعا باراتىن. "مەيلى قايدا بولسا دا، وزدەرىنىڭ قاسىمدا ەكەنىن ءبىلدىرىپ، اۋىق ـ اۋىق اتىمدى اتاپ شاقىرىپ قويساتىن"، ـ دەدى ايشۇاق.

ءبىر كۇنى تاڭەرتەڭ ايشۇاق سىپالاي ءجۇرىپ كىيز ۇيدەن تىسقا شىقتى، تاڭعى ارايدى بەتكە العان ول "كۇننىڭ بولمىسز جىلۇىن قولىمەن سەزىنگەندەي" بولىپ، ەرىكسىزدەن جۇگىرە جونەلدى. سودان تارتىپ، ول جايلاۋدا جۇگىرگەن كەزدەگى سەزىمدى ۇناتىپ قالدى.

8 جاسقا كەلگەن جىلى كوكتەمدە كورۋ كەمىستىگى سەبەبىنەن وقۋعا تۇسە الماعان ايشۇاق اۋىلدىق ۇكىمەتتىڭ سايكەستىرۋىندە سومكا اسىنىپ مەكتەپكە باردى. "مەكتەپكە باراتىنمىدى بىلگەندە قاتتى قۋاندىم"، ـ دەدى ايشۇاق.

كورۋ كەمىستىگى بار ادامدار جوننەن العاندا، كىتاپ وقۋعا كوپ ۋاقىت كەتەدى ءارى كوپ كۇش جۇمسالادى. اۋىلدا وقىپ جۇرگەن سول جىلدارى ايشۇاق كوپتەگەن قينىشىلىقتى جەڭدى.

"وقۋلىقتى انىق كورە المايمىن، ەستىگەنىمە عانا سۇيەنىپ مۇعالىمنىڭ ساباعىن ەسىمە ساقتاپ الۋعا تىرىساتىنمىن". ايشۇاق: كەيدە تاپسىرمانى ساباقتاستارىمنىڭ كومەگىندە عانا جازا الامىن، مۇگەدەك بولعاندىقتان، كەي كەزدەرى تەنتەك ساباقتاستارىمنىڭ شەتكە قاعۋى مەن مازاعىنا دا ۇشىراپ قالۋشى ەدىم"، ـ دەيدى.

ايشۇاق قاجىرلىلىقپەن ۇيرەنىپ، مەكتەپ ۇيىمداستىرعان ءتۇرلى قيمىلدارعا بەلسەنە قاتىناستى. ءار جولى مەكتەپكە اپارا جاتقاندا نۇرلان وعان: كوز الدىڭداعى قاراڭعىلىقتى قابىلداۋىڭ كەرەك، ءبىراق كوكىرەگىڭ ويناۋ بولسىن. ءبىلىم ـ قابىلەت ۇيرەنىپ، وزىڭە قالىپتى ادامدارداي ماملە جاسا"! ـ دەۋشى ەدى.

"ومىرگە قايتا كەلگەندەي بولدىم، مىنا دۇنيە نەتكەن كورىكتى ەدى"

"باستاۋىش مەكتەپتە وقىپ جۇرگەن كەزىمدە قوس جانارىم بولمىسز عانا جارىقتى سەزىنەتىن، بارلىعى بۇلىڭعىر ەدى". ايشۇاق اتا ـ انا ىسنىڭ ءۇڭ ـ الپەتىنىڭ قاندايى ەكەنىن كورگىسى كەلەتىنىن، ءوزىن قولىنان جەتەلەپ، مەكتەپ الاڭىندا بىرگە جۇگىرەتىن ساباقتاسىنىڭ ءجۇزىن كورگىسى كەلەتىنىن ايتتى.

2018 ـ جىلى كوكتەمدە ىلە وبلىستىق مۇگەدەكتەر بىرلەستىگى "تاڭ شولپانى ارەكەتى" نىسانىن انتارىپ، اۋتونومىيالى رايوندىق كوز ءبولىمى ماماندارىن قۇلجا قالاسىنا كەلىپ، كورۋ كەمىستىگى بار جاستار مەن وسپىرىمدەرگە اقىسىز كوز وتاسىن جاساۋعا ۇسىنىس ەتتى. 13 جاستاعى ايشۇاق، باعى جانىپ، وسى ورايعا يە بولدى.

ايشۇاق كوزىنە وتا جاساتۋدىڭ الدىندا قاتتى ابىرجىعانىن ەسكە الدى. وتا جاسالىپ جارتى ايدان كەيىن، كوزىنە تاڭىلعان داكىنى العان ساتتە، ايشۇاق اتا ـ اناسىمەن تۇڭعىش رەت شىن مانىندە جۇزدەستى.

"ومىرگە قايتا كەلگەندەي بولدىم، مىنا دۇنيە نەتكەن كورىكەم ەدى"! ايشۇاق ماڭايىنداعىلارعا بارلىعىنا اسىعىس كوز قىدىرتا قارادى. ول كۇنى ـ ءتۇنى اڭساعان اكەسىنىڭ، شەشەسىنىڭ، اعاسىنىڭ ءجۇزىن، سوندای ـ اق كەڭ جايلاۋدى جانە قوي ـ سيىرلاردى كوردى.

ۇزدىكسىز كۇتىنۇدىڭ ارقاسىندا ايشۇاق 10 مەتر ارالىقتاعى زاتتاردى كورە الاتىن بولدى، ول باستاۋىش، ورتالاۋ مەكتەپتى ءساتتى ءبىتىردى. 2022 ـ جىلى 9 ـ ايدا ايشۇاق موڭغۇلكۇرە اۋدانىدىق كاسىپتىك تەحنيكالىق مەكتەپتىڭ قوناق ءۇي باسقارۋ كاسىبىنىڭ وقۋشىسى بولدى.

"وسى ءبيازى قىز سپورتقا قاتتى اۋەس ەكەن، دەنە تاربيە كۇرجەگىنە قاتىناستى". كلاس جەتەكشىسى ۇيۇنعى ايشۇاقتىڭ بويىندا بەرىك ەرىك ـ جىگەر بار دەيدى.

"مەيلى كەزەكشى بولسىن ـ بولماسىن، ول بارلىعىندا ساباقتاستارىنا كومەكتەسپ تازالىق ىسىن ىستەيدى؛ قالتاسىندا تىين ـ تەبەنى بولا قالسا، ساباقتاستارىن، جاتاقتاستارىن ەرتىپ، ۇساق ـ تۇيەك ازىق ـ تۇلىكتەردەن ساتىپ الىپ بىرگە جەيدى"، ـ دەدى ۇيۇنعى.

ساباقتان سىرتقى ۋاقىتتارىن ايشۇاق الاڭدا نەمەسە سپورت جابدىقتارى بولمەسىندە شىنىعۇمەن وتكىزەدى.

"ايشۇاقتىڭ سپورت جاعىندا تالانتى بار، سوندىقتان مەكتەپ وعان دەنە تاربيە جابدىقتار بولمەسىنىڭ كىلتىن بەرىپ، ونىڭ قالاعان ۋاقىتتا بارىپ شىنىعۇىنا مۇمكىندىك جاراتتى". مەكتەپ پارتيا يا-چەيكاسىنىڭ شۇجيى الاش ابەن بىلاي دەدى: ايشۇاق ۇيرەنۇگە توتەنشە قۇلشىنادى، اس ۇستەلىن ءتىزىپ، رەتتەۋ، قوناق ءۇيدى تازالاۋ، شاي ونەرى سياقتى امالىيات ساباعىندا دا توتەنشە ۇزدىك بەينە تانىتتى.

مەكتەپتىڭ دەنە تاربيە وقىتۋشىسى جايىربەك ابلاحان بىلاي دەپ باعا بەردى: "ونىڭ دەنە ساپاسى وتە جاقسى، جاپالى ماشىقتى جاسقانباي سىناپ كورگىسى كەلەدى، ۇمتىلعىش".

بيىل 9 ـ ايدا اۋتونومىيالى رايوندىق 7 ـ كەزەكتى مۇگەدەكتەر سپورت جارىسى جانە 4 ـ كەزەكتى ەرەكشە ولىمپيادا سپورت جارىسى كورلا قالاسىندا وتكىزىلدى. ىلە وبلىسى وسى جوننەدە ىرىكتەۋ جارىسىن ۇيىمداستىردى. بۇدان حابارىدار بولعان سوڭ، سارقوبى اۋىلى مەكتەپكە تانىستىرۋ حاتىن جولداپ، ايشۇاقتىڭ ورايدى قولدان جىبەرمەۋىنە كومەكتەستى. وسىدان كەيىنگى ءبىر ايدا مەكتەپ ساباقتان سىرتقى ۋاقىتتا ايشۇاققا جۇيەلى جەڭىل اتلەتيكا ماشىنى ورنالاستىردى.

ايشۇاق ىرىكتەۋ جارىسىندا قارا ءۇزىپ العاشىپ، ىلە قازاق اۋتونومىيالى وبلىسى ۋاكىلدەر ۇيىرمەسىنىڭ جارىسقا قاتىناساتىن مۇشەسى بولادى.

"جايلاۋدا جۇگىرىپ بارا جاتىرمىن دەپ ويلاپ، جارىس جولىندا ەمىن ـ ەركىن جۇگىرە بەر"، ـ دەدى جايىربەك جىگەرلەندىرىپ.

"جايلاۋدا جۇگىرگەندەي سەزىمدە بولدىم"

9 ـ ايدىڭ 9 ـ كۇنى ايشۇاق كورلاعا جەتكەننىڭ اسەرلەنگەنىنەن جىلاپ جىبەردى.

ءبىرىنشى رەت جارىسقا قاتىناسقان ول تاجىربيەسىزدىكتەن ءبىراز جاسقانشاقتادى. "ءبىرىنشى مايدان جارىس 400 مەترگە جۇگىرۋ ەدى، جۇگىرۋدەن بۇرىن قاتتى ابىرجىدىم، جۇگىرە باستاعان سوڭ ابىرجىعانىم باسىلدى، ويتكەنى مەن جايلاۋدا جۇگىرىپ بارا جاتقانداي سەزىمدە بولدىم"، ـ دەدى ايشۇاق جىميپ.

ايشۇاق ادىمىن كەڭ تاستاپ قايراتتانا جۇگىرىپ، ايەلدەر T11–13 دارەجەلى 100 مەترلىك، 200 مەترلىك، 400 مەترلىك جانە 100×4 مەترلىك ارالاس ۇتىلامالى جارىس، 400×4 مەترلىك ارالاس ۇتىلامالى جارىس سىندى تۇرلەر بويىنشا 5 اعا جۇلدەگەرلىكتى جەڭىپ الدى.

"جارىس كەزىندە جارالانىپ قالدى، ءبىراق ول بۇعان بولا شەگىنشەكتەگەن جوق، قاشاندا بار قايراتىن جۇمسادى"، ـ دەدى ىلە وبلىستىق ۋاكىلدەر ۇيىرمەسىنىڭ باپكەرى فىك شياڭ ايشۇاقتى باعالاپ.

چەموداننىدا جارقىراعان 5 التىن مەدالى بار، ايشۇاق ءوزىنىڭ نزگى ارمانىنا قايتادان قانات بىتىرگەن وسى قالاعا قۇانشىپەن قوش ايتتى.

موڭغۇلكۇرەگە ورالعانىندا مەكتەپ وعان ارناپ قۇتتىقتاۋ سالتىن وتكىزىپ، سۇ جاڭا دەنە تاربيە جابدىعىن سيعا ۇسىنىپ، بۇكىل مەكتەپتەگى وقىتۋشى ـ وقۋشىلاردى ايشۇاقتىڭ كۇرەسكەرلىك رۋحىنان ۇيرەنۇگە ۇندەدى.

"مەن كەيىن دەنە تاربيە مۇعالىمى بولۋدى ارمان ەتەمىن، مەملەكەت دارەجەلى جانە دۇنيە ءجۇزى دارەجەلى جارىسقا قاتىناسۋدى دا ارماندايمىن كەلەمىن، جۇگىرۋدى توقتاتپايمىن، قوس ىاعىما سۇيەنىپ نۇرلى بولاشاعىمدى جاراتامىن..." جۇرەگى العىسقا تولى ايشۇاقتىڭ ءوزىن دە، وزگەنى دە نۇرلاندىرعىسى كەلدى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

ەل شىنىندەگى سورتاڭ جەرلەردە علىم ـ تەحنيكادان جاڭالىق اشۋدىڭ بارلىق سالاسىن قامتيدى، باتىس سولتۇستىك، شىعىس سولتۇستىك، حۋابەي سياقتى جەرلەردە تەحنيكانى توپتاپ پايدالانۋ بويىنشا ونىڭ 16 كەشەندى سىناق پۇنكتى ورنالاستىرىلعان.

قاشقار سىناق پۇنكتىنىڭ قۇرىلۋى رايونىمىزدىڭ سورتاڭ جەردى وڭاۋ قىزمەتىن ونان ارى ىلگەرىلەتۋىندەگى ناقتى شارالارىنىڭ ءبىرى.

سورتاڭ جەردى وڭاۋ دابىلى جورىققا شاقىرىدى. بيىل 3 ـ ايدىڭ 15 ـ كۇنى شىنجياڭنىڭ سۇ بايلىعنان بايىندى پايدالانۋ جوننەدەگى اكادەميكتەر، ماماندار اڭگىمە ءماجلىسى ۇرىمجىدە وتكىزىلدى، اكادەميكتەر مەن ماماندار سورتاڭ جەردى وڭاۋ، قۇنارلاندىرۋ، ەكولوگيالىق سۇ ۇنەمدەۋ، زەردەلى سۇ تورابى قۇرىلىسى سياقتى سالالاردى ارقاۋ ەتە وتىرىپ اقىل ـ كەڭەس، ۇسىنىس ـ پىكىر بەردى؛ 4 ـ ايدىڭ 25 ـ كۇنى اۋتونومىيالى رايوندىق پارتكوم سۇ بايلىعىن باسقارۋ كوميتەتى 1 ـ رەتكى ءماجلىسىن اشتى، ژاڭ حاۋ، دىڭ مەيجياڭ، شياۋ ۋىنجياۋ سياقتى اكادەميكتەر، ماماندار نازاردى ءتۇيىندى وڭىرلەردە شىنجياڭنىڭ ەگىستىك جەر اۋدانىن ارتتىرىپ، وڭتۇستىك شىنجياڭدا سورتاڭ جەردى وڭاۋ، استىق ءونىمىن ارتتىرۋدى ىلگەرىلەتۋدى بارىنشا جەبەۋ، الاپ اتاعان كەلەلى سۇ يگىلىگى ينجەنەريا قۇرىلىستارىن تەزدەتۋ سياقتى قىزمەتتەرگە شوعىرلاندىرا وتىرىپ ۇسىنىس بەردى.

بيىل 7 ـ ايدىڭ سوڭىندا اۋتونومىيالى رايوندىق ساياسي كەڭەس ماماندارىدى ۇيىمداستىرىپ، "سورتاڭ جەردى كەشەندى وڭاۋ قۇرىلىسى" بويىنشا تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ ورىستەتتى، تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ گرۋپپاسى وڭتۇستىك شىنجياڭداعى 3 ايماق، وبلىستاعى 10 اۋدان، قالاعا جانە 2 بيىڭتۇان (شى) قالاسىنا ىشكەرىلەي بارىپ، تۇتاس رايوننىڭ سورتاڭ جەردى كەشەندى وڭاۋ قۇرىلىسىنىڭ جاڭەدايىن جالپى بەتتىك ۇعىسىپ، جەر بايلىعىن ارتتىرۋعا، استىق حاۋىپسىزدىگىن قامتاماسىز ەتۋگە ناقتى شارا كورسەتىپ، جاقسى ءادىس قاراستىردى.

10 ـ ايدىڭ 12 ـ كۇنى اۋتونومىيالى رايوندىق علىم ـ تەحنيكا مەڭگەرمەسى شىنجياڭدا سورتاڭ جەرلەردى كەشەندى اشۋ، پايدالانۋ جوننەدە ماماندار اقىل ـ كەڭەس سۇراۋ ءماجلىسىن اشىپ، شىنجياڭداعى سورتاڭ جەرلەردىڭ تۇرلەرى، وڭاۋداعى قىسىن تۇيىندەر، اشۋ جانە پايدالانۋ سياقتى كەڭەستىك تاقىرىپتار توڭىرەگىندە زەرتتەۋ ـ تالقى جۇرگىزدى.

«وڭتۇستىك شىنجياڭداعى سورتاڭ جەردىڭ توپىراعىن قۇنارلىلاندىرۋ ءدارىسىن قولدانۋدىڭ تەحنيكالىق ەرەجەسى» جاريالاندى؛ سورتاڭ جەردى قۇنارلىلاندىرۋ اۋتونومىيالى رايوننىڭ 2023 ـ جىلعى كەلەلى علىم ـ تەحنيكا ارناۋلى نىسانىنىڭ، ءتۇيىندى زەرتتەۋ ـ اشۋ مىندەتى ارناۋلى نىسانىنىڭ ماڭىزدى مازمۇنى بولدى؛ ءارقايسى ايماق، وبلىس، قالالاردا سورتاڭ جەردى قۇنارلىلاندىرۋدىڭ ءبىرقاتار ءتۇيىندى نىسانى ىركەس ـ تىركەس جۇمىس باستادى، اتقارىلدى... پارتيا ورتالىق كوميتەتىنىڭ شەشىمدەرىن، ورنالاستىرۋلارىن ىشكەرىلەي دايەكتىلەندىرىپ، تياناقتاندىرىپ، رايونىمىز سورتاڭ جەردى وڭاۋدىڭ جانە ودان پايدالانۋدىڭ جۇردەك كولىك جولىنا ءتۇسىپ، جاڭا تابىستارعا قول جەتكىزدى.

سورتاڭ جەردى قۇنارلىلاندىرۋدىڭ ونىمدىلىگى كورنەكتى بولدى

سورتاڭ جەردى قۇنارلىلاندىرعاننان كەيىن قانداي ءونىم شعاردى؟ شىنجياڭدا مۇنىڭ نەشە 10 ءتۇرلى جاۋابى بار.

ەڭ باسقى تاڭداۋ ـــ استىق داقىلى.

ءۇرىمجى قالاسىنىڭ مەيدۇڭ رايونى ـــ مەملەكەتتىك سورتاڭعا ءتۇزىمدى كۇرىش ەگۋ تەحنيكاسىندا جاڭالىق اشۋ ورتالىعى باتىس سولتۇستىك ورتالىعى كۇرىشتىك سورتاڭعا تۇزىمدىلىگىنەن ۇلگى كورسەتۋ بازاسى. شىنجياڭ كۇرىشىنىڭ باستى وندىرىلەتىن ورىندارىنىڭ ءبىرى رەتىندە، مەيدۇڭ رايوننىدا كۇرىش ەگىلگەن جەر اۋدانى 35 مىڭ مۋ ەنىالاسىندا بولىپ كەلەدى. 5 جىلدان بەرى، شىنجياڭ اۋىل شارۋاشىلىعى علىم اكادەميالىسىنىڭ استىق داقىلدارىن زەرتتەۋ ورنى سياقتى ورىندار ءار جىلى وسى ارادا سورتاڭعا ءتۇزىمدى تۇرلەشە سورتتاعى كۇرىشتى سىناق رەتىندە ەگىپ، سورتاڭ جەردى قۇنارلىلاندىرىپ قانا قويماي، كۇرىشتىڭ مۇ باسىندىق ءونىمىن 700 كيلوگرامنان اسىردى.

حوتان ايماعى حوتان قالاسى لاسكۇي قالاشىعىنىڭ تومەنگى كوللەك قىستاعىندا دا كۇرىشتىڭ مۇ باسىندىق ءونىمى 700 كيلوگرامنان اسقان. "بۇل ارا كەزىندە قىلتان شقىپايتىن سورتاڭ جەر بولاتىن، جوعارى ءونىم الۋدىڭ قۇپياسى ءبىز ەككەن كۇرىشتىڭ جاڭا سورتى ـــ شىنداۋ 36 ـ نومىرىدە، ونىڭ سورتاڭعا تۇزىمدىلىگى، جاپىرىلماۋ، ءتۇسىمى جوعارى بولۋ سياقتى ارتىقشىلىقتارى بار"، ـ دەدى وسى قىستاقتىڭ پارتيا ياچەيكاسىنىڭ شۇجيى چىن زىحۇي.

پوسكام اۋدانىنىڭ جازدا سورتاڭ جەرگە ەككەن سويا بۇرشاعىنىڭ مۇ باسىندىق ءونىمى 300 كيلوگرامنان استى؛ قاشقار قالاسى پاقتاكلا اۋىلىنىڭ 10 مىڭ مۋ ىلىق تەڭىز كۇرىشى اتىزىنىڭ ەڭ مول ءونىم بەرەتىن بولىگىندە كۇرىشتىڭ مۇ باسىندىق ءونىمى 850 كيلوگرامعا جەتتى؛ چارقىلىق اۋدانى ۋاششەرى قالاشعى تاسىماي قىستاعىنداعى 100 مۋ ىلىق سورتاڭعا ءتۇزىمدى ءبيداي سىناق اتىزىنىڭ جالپى ءونىم مولشەرى 25 تونناعا جەتتى... سوڭعى جىلدارى علىم ـ تەحنيكا قىزمەتكەرلەرىنىڭ ۇزبەي قۇلشىنىس جاساۋىنىڭ ارقاسىندا، كەزىندە "10 جىلدىڭ 9ىندا ءونىم بەرمەيدى" دەلىنگەن سورتاڭ جەردەن بۇگىنگى كۇندە سورتاڭعا ءتۇزىمدى، ەكونوميكالىق قۇنى جوعارى ەگىس داقىلدارى ءوندىرىلدى، سورتاڭعا ءتۇزىمدى ءبيدايدىڭ، كۇرىشتىڭ جاڭا سورتىنىڭ جىلدىق جالپىلاستىرىلۋ كولەمى ءبىر ميللیون مۇدىڭ ۇستىندە بولدى.

استىق داقىلدارىن بەلسەندى ەگۋمەن قاتار، وڭتۇستىك، سولتۇستىك شىنجياڭنىڭ جەر ـ جەرى جالپىلىق ازىق ـ تۇلىك كوزقاراسىنا تابىندى بولىپ، سورتاڭدىق دارەجەسى ءبىرشاما جوعارى، استىق ەگۋگە كەلمەيتىن سورتاڭ جەرلەردە "استىق ەگۋگە وڭتايلى بولسا استىق ەگۋ، تيجارات قا وڭتايلى بولسا تيجارات جۇرگىزۋ، مال باعۋعا وڭتايلى بولسا مال باعۋ، بالىق وسىرۋگە وڭتايلى بولسا بالىق ءوسىرۋ، ورمان وتىرعىزۋعا وڭتايلى بولسا ورمان وتىرعىزۋ" ءادىسىن قولدانىپ، سورتاڭ جەردىڭ ونىمدىلىگىن بارىنشا ساۋلەلەندىرىدى. جەر جاڭعاعى، ۇلكەن جەمىستى جاڭعاق، جامعۇر سياقتى ەكونوميكالىق داقىلدار، مايلى قۇم بۇرشاق، ءبورىقۇيرىق سياقتى جەمدىك ءشوپ تۇرلەرىن قۇنارلىلاندىرىلعاننان كەيىنگى سورتاڭ جەردە سىناق رەتىندە ەگۋ تابىستى بولىپ، كولەمدى تۇردە تۇتاستىرىلىپ ەگىلە باستادى.

"قۇنارلىلاندىرىلعاننان كەيىنگى سورتاڭ جەردە سول جىلدىڭ وزىندە ماقتا، كۇرىش سياقتى داقىلداردان مول ءونىم الىپ قانا قويماي، ەكونوميكالىق داقىلدار ەگۋگە دە بولادى، سورتاڭعا ءتۇزىمدى كۇرىشتى جانە ەكونوميكالىق داقىلدار دى كەزەكپەن ەگىپ سورتاڭ جەردى ۇزاق ۋاقىت اشۋدى جانە ودان پايدالانۋدى سىنىقتاپ اسىرىپ، سورتاڭ جەردى قۇنارلى اتىزعا، تومەن ءتۇسىمدى اتىزدى جوعارى ءونىمدى اتىزعا اينالدىرۋعا بولادى"، ـ دەدى جۇڭگو ينجەنەريالىق عىلىمدار اكادەمياسىنىڭ اكادەميگى ين فيحۇ.

سورتاڭ جەردە استىق، جەمدىك ءشوپ ءوسىرۋدىڭ سىرتىندا، تەڭىز ونىمدەرى دە ءوندىرىلدى. بيىل "شىنجياڭ تەڭىز ونىمدەرى" كورىكتى شىنجياڭنىڭ تاعى ءبىر تانىسقىسىنا ـــ "شىنجياڭ سۇ ونىمدەرىنە" اينالدى.

كەشەندى شارا قولدانىپ ءونىمدى وڭاۋدى جۇزەگە اسىردى

شىنجياڭ تۇرگە ءبولىپ ىلگەرىلەتۋ ءتاسىلى ارقىلى سورتاڭ جەردى وڭاۋ، قايتالاي سورتاڭدانباعان سۇارمالى وڭىرلەردە ساقتانۋدى نەگىز ەتتى؛ قايتا سورتاڭدانعان سۇارمالى وڭىرلەردە ساقتانۋ مەن وڭاۋدى قاتار جۇرگىزدى؛ سورتاڭ جەردى قۇنارلىلاندىرۋدا تابىسقا قول جەتكىزگەن سۇارمالى وڭىرلەردە وڭاۋ جەتىسىتكەرىن بەكەمدەۋگە، جوعارىلاتۋعا ءمان بەردى.

سورتاڭ جەردى وڭاۋ علىم ـ تەحنيكانىڭ العباسۋىنان ايرىلا المايدى، شىنجياڭعا باعىنتامالى كومەكتەسۋ ساياساتىنان جانە "قىستاق پەن كاسىپورىن سەلبەستىگىنىڭ" جاڭا ۇلگىسىنەن دە ايرىلا المايدى.

اقسۋ ايماعىنىڭ كەلپىن اۋدانىندا چامعۇر ەگىمشىلگى ـــ سول جەردىڭ حالقتى بايىتۋ كاسىپ سالالارىنىڭ ءبىرى، ءبىراق ەگىستىك جەردىڭ كوبى قاتتى سورتاڭدانىپ، وسى كاسىپ سالاسىنىڭ دامۋىنا ورالعى بولىپ كەلەدى.

بيىل جىجياڭنىڭ حۇجوۋ قالاسىنىڭ شىنجياڭعا كومەكتەسۋ قولباسشىلىق شتابىنىڭ دانەكەر بولۋىندا، جىجياڭ شيڭي اۋىل شارۋاشىلىعى توبى شەكتى سەرىكتەستىگى كەلپىن اۋدانىنىڭ اشالى قالاسىندا 50 مۋ سورتاڭ تىڭ جەردى تاڭداپ، "ۇشتىك ءبىر تۇلعا" تەحنيكاسىمەن قۇنارلىلاندىرۋ جۇمىسىن جۇرگىزدى. وسى تەحنيكا سورتاڭدىقتى ازايتۋ، توپىراقتى قۇنارلىلاندىرۋ، توپىراقتاعى پايدالى باكتەريالاردى ارتتىرۋ جانە وسىمدىكتىك سترەسسكە ءتۇزىمدى ءوسۋى سياقتى باستىعارىنا ءبولىنىپ، سورتاڭ جەردە چامعۇردىڭ ءونىم مولشەرى مەن ساپاسىن دا ءونىمدى جوعارىلاتتى.

سورتاڭ جەردى وڭاۋ علىمي ۇستانىمنان جانە جۇيەلى كوزقاراستان ايرىلا المايدى.

ۇزاق ۋاقىتتان بەرى، شىنجياڭ "سۇارۋ ارقىلى ەسىردى ايداۋدى" وزەك ەتكەن ءتاسىل ارقىلى تۇزدى ايداپ، سوردى ازايتىپ، ونان سوڭ جەردى تەگىستەۋ، توپىراقتى قۇنارلىلاندىرۋ، نقتاسىن ورمان ەگىپ بيولوگيالىق جولمەن سۇ نەسىتىرۋ، كۇرىش پەن قۇاڭشىلىققا ءتۇزىمدى داقىلدارىدى الما ـ كەزەك ەگۋ ارقىلى تۇتاس رايون اۋىل شارۋاشىلىعى سورتاڭ جەرلەردى وڭاۋدا وراسان زور تابىسقا قول جەتكىزدى. 2000 ـ جىلدان باستاپ سۇ ۇنەمدەپ، تامشىلاتىپ سۇارۋ ەگىمشىلىك تەحنيكاسىن كەڭ كولەمدە جالپىلاستىرۋعا بايلانىستى اۋىل شارۋاشىلىعىندا سۇ ۇنەمدەپ، جوعارى ءتۇسىمدى، جوعارى ءونىمدى بولۋدى جۇزەگە اسىردى، ءبىراق جاڭا ماسەلەلەر دە جارىققا شىقتى: توپىراقتاعى تۇز ەگىس قاباتىنىڭ استىندا نەسىتىرىلماي، ەگىس اتىزدارىنىڭ سورتاڭدانۋ كولەمىنىڭ كەڭەيۋىنە اپارىپ سوقتى.

قالاي شەشۋ كەرەك؟ جۇڭگو علىم اكادەمياسى شىنجياڭ ەكولوگيا جانە جاعرافيا زەرتتەۋ ورنىنىڭ زەرتتەۋشىسى تيان چاڭيان "ەگىندى جەرگە ۇيلەستىرۋ" مەن "جەردى ەگىنگە ۇيلەستىرۋدى" ءوزارا ۇشتاستىرۋ كەرەك دەپ ەسەپتەيدى. ول بىلاي دەدى: ەلىمىزدە سورتاڭ جەردى وڭاۋدا "جەرگە ۇيلەسەتىن ەگىنشىلىك" جەتەكشى ورىندى يەلەپ كەلەدى، ياعني سورتاڭ جەردى وڭاۋدا ۇيلەسەتىن داقىل ەگۋ كەرەك، ال "ەگۋگە ۇيلەسەتىن جەر" تۇرالى جاڭا ۇستانىمدا سورتاڭعا ءتۇزىمدى داقىلدارىدى تاڭداپ جەتىلدىرىپ سورتاڭ جەرگە ۇيلەستىرۋ دارىپتەلەدى، بۇل جوننەدەگى تانىم تايازى. وي جەلىسىن وزگەرتىپ، ەگىندى جەرگە ۇيلەستىرگەندە عانا، مول ءونىم الۋ نەگىزىن قالاۋعا بولادى.

قازىر شىنجياڭدا سورتاڭ جەردى وڭاۋ تاسىلدەرى الۋان ءتۇرلى، شىنجياڭ تۇز قۇرامىنىڭ دەرىنامىكالى وزگەرىسى سىندى شىندىقتى تياناق ەتىپ، بىرلەسىپ كۇش سالىپ، جەرگىلىكتى ورىننىڭ جاعدايىنا قاراي ىستەپ، كەشەندى شارا قولدانىپ، ءونىمدى وڭاۋدى بەلسەندىلىكپەن جۇزەگە اسىرۋدا.

مەكەن ـ جايىمىز: ءۇرىمجى قالاسى حۇڭيۇان سولتۇستىك جولى 500 ـ ءنومىر، تاراتۋ ورتالىعى: 5593062، جارناما باسقارماسى: 8830000 پوچتا ءنومىرى: 830028، ايلىق باعاسى 19 يۋان، جىلدىق باعاسى 228 يۋان